

DOI: 10.21005/pif.2017.32.D-02

USING THE RESULTS OF PUBLIC CONSULTATIONS IN THE DESIGN OF AN URBAN PUBLIC SPACE - THE CASE STUDY OF WARSAW

WYKORZYSTANIE WYNIKÓW KONSULTACJI SPOŁECZNYCH W PROJEKTOWANIU MIESKIEJ PRZESTRZENI PUBLICZNEJ – STUDIUM PRZYPADKU Z WARSZAWY

Miłosz Zieliński

Dr inż. arch., arch. krajobrazu

Cracow University of Technology
Faculty of Architecture
Institute of Landscape Architecture

ABSTRACT

The goal of the work is the presentation of a method of design whose effect is an architectural and urban concept that creatively utilises the results of public consultations. The analysis includes a case study with particular emphasis on trailing the train of thought used during the analysis and conceptual work. The work argues that a public consultations report can be a significant source of knowledge and a valuable inspiration for the designers of public spaces and the urban landscape. The concept that has been presented shows a model of an innovative approach to public participation, understood as involvement in design, as well as participation in the creation and transformation of one's own place.

Keywords: public consultations, common space, architectural and urban design, participation in creation, stakeholders.

STRESZCZENIE

Celem pracy jest prezentacja metody projektowania, której efektem jest koncept architektoniczno-urbanistyczny twórczo wykorzystujący wyniki konsultacji społecznych. Analiza obejmuje studium przypadku ze szczególnym naciskiem na śledzenie ciągu myśli wykorzystywanego podczas analizy i prac koncepcyjnych. Praca dowodzi, że raport z konsultacji publicznych może być znaczącym źródłem wiedzy i cenną inspiracją dla projektantów przestrzeni publicznych i miejskiego krajobrazu. Przedstawiona koncepcja pokazuje model innowacyjnego podejścia do partycypacji społecznej, rozumianej nie jako uczestnictwo w projektowaniu, ale jako uczestnictwo w tworzeniu i przekształcaniu własnego miejsca.

Słowa kluczowe: konsultacje społeczne, przestrzeń wspólna, projektowanie architektoniczno-urbanistyczne, współdziałanie w tworzeniu, „stakeholders”.

1. INTRODUCTION – SUBJECT MATTER

Nearly a decade after the socio-political transformation, Krzysztof Lenartowicz formulated a question in which he gave thought to whether a civil society has a specific architecture of its own in 1998 [6, p. 35]. Today, nearly three decades since the systemic transformations in Poland have taken place, this idea still stimulates us to discussing it and although the matter of a characteristic "architecture of a civil society" remains open, it is perhaps justified to expand this question to also include "a civil society's landscape architecture". It is not the goal of this work to define the typical qualities for the landscape architecture of a civil society, as it is a subject for a separate dissertation.

The work is aimed at presenting an original design approach, the result of which is an architectural and urban design with heavy landscape and social leanings, characterised by a creative use of the results of public consultations, and through which a space that would be close to the following ideas can be built:

- The "Open Form" by Oskar Hansen, and as such, a space that is susceptible to changes and that gives tools into the hands of users, a space in which its user is simultaneously a part of it and its co-creator, they complement it [1, passim, also 13, p. 127-140].
- *placemaking*, which is the shaping of a public space that assumes the activation of local communities, engaging residents to create common areas, creating neighbourly ties. The public space is meant to undergo constant development, adapting to changing needs and possibilities. [4, p. 41-85].
- „community building”, which is a sense of being a part of a certain group and being responsible for the common good of a specific community, especially a territorial one. A community understood as a local community is in line with the idea of a civil society [3, p. 19].

and finally:

- „citizenship” which makes itself manifest in attitudes featuring informed and full participation in the life of society, decisions made at all levels, as well as in respecting such values like cooperation, solidarity and the common good [9, p. 105]. A space that possesses the qualities of "citizenship", as a rule, should create a feeling of an area that enables, is conducive to or stimulates efforts to act in the interest of public life at various levels.

The ideas mentioned above do not exhaust the catalogue of ideas which constitute the imagined "landscape architecture of a civil society" or those that are associated with it. They are, however, a good starting point for further research. In addition, they constitute convergent points with the case study presented in this work.

Two assumptions have been made in this work:

1. a public consultations report can be a significant source of knowledge and a valuable inspiration for the designers of a public space.
2. public participation does not need to be treated as fulfilling consultation obligations in the form of a survey or even involvement in design. It can constitute an actual form of participation in the transformation of a common space.

The character of the work positions it around the *research by design* method, which is a form of design experiment.

The work's territorial scope covers the area of the S. Broniewski "Orsza" square in Warsaw, along with the nearby park by the Szuster family Palace, located in the district of Mokotów.

2. GENESIS

In 2015 the Warsaw Branch of SARP developed a conceptual study about "local centres" – an idea of shaping areas that had the character of centres, not of a metropolitan, capital or city-wide character, but at the local level – centres of neighbourhood activity. An interdisciplinary team of specialists used the workshop method to develop a concept of establishing local centres in Warsaw. According to this method, the definition of a local centre, in short, is composed of both an urban layout (in its spatial and functional aspect), as well as a meeting point - a place of concentration (in the social aspect). In detail, a local centre should meet the following conditions:

- *have the character of a public space, along with the surrounding buildings which should house various functions meant to satisfy the needs of residents;*
- *be diverse in terms of function - retail, commercial, cultural and recreational functions should be present both in terms of premises/buildings, as well as within the urban space itself;*
- *serve various forms of exchange: social, economic, cultural or intellectual;*
- *serve all residents - including senior citizens, persons with varying needs and interests;*
- *strengthen social ties through aiding in resident meetings, including both similar and varying individuals;*
- *be located at a distance of between 5 to 10 minutes from the place of residence of a large group of residents;*
- *strengthen local identity - both through creating interpersonal relations and providing an expressive character of the place;*
- *be attractive in aesthetic, architectural and urban design terms;*
- *be open.* [2,p.7-16].

The abovementioned criteria had become the basis for the selection of potential locations of local centres, followed by the preparation of a series of sites for pilot implementations of the idea. The site in question became the subject of an architectural and urban design competition, the result of which became the basis for the establishment of a local centre at the S. Broniewski "Orsza" Square.

3. SITE CHARACTERISTICS

The square was shaped in the 1930's. It was meant to serve as a public space. Its distinct qualities include a regular, almost square outline, an envelopment by a dense urban built environment that has the character of city blocks and well-defined frontages. The eastern frontage of the square opens up towards Puławska Street (which features intense vehicular traffic and a tram line). Many of the "active" walls of the frontages contain gastronomic functions.

On the opposite side of Puławska Street is the Szuster family Palace, with remains of the historical park layout designed by Szymon Bogumił Zug, which now fulfils the role of a freely accessible urban park that has a historical character [8, p. 110-114, also 10, passim].

An analysis of the site in question defined four basic qualities of the place, which became the foundations of design assumptions:

1. A clearly defined urban interior
2. Valuable plant cover
3. Gastronomic services
4. A natural (bottom-up) development of a "local centre".

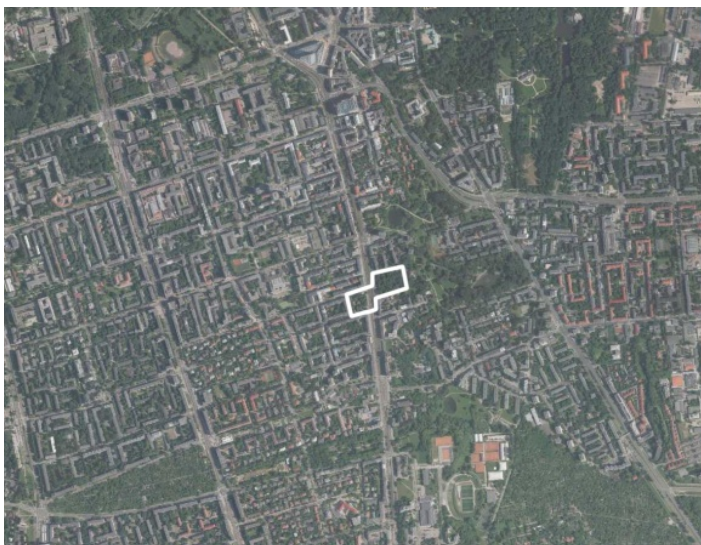

Fig. 1. The site of the project within the urban structure of a fragment of the district of Mokotów. Source: www.googlemaps.com

Ryc. 1. Teren opracowania w strukturze urbanistycznej fragmentu dzielnicy Mokotów. Source: www.googlemaps.com

Fig. 2. An aerial view of the site of the project. Source: www.googlemaps.com

Ryc. 2. Widok lotniczy opracowywanego terenu. Source: www.googlemaps.com

Ad.1. One shortcoming of the layout is the circulatory isolation of the square from the park, which causes both interiors to *de facto* constitute separate entities.

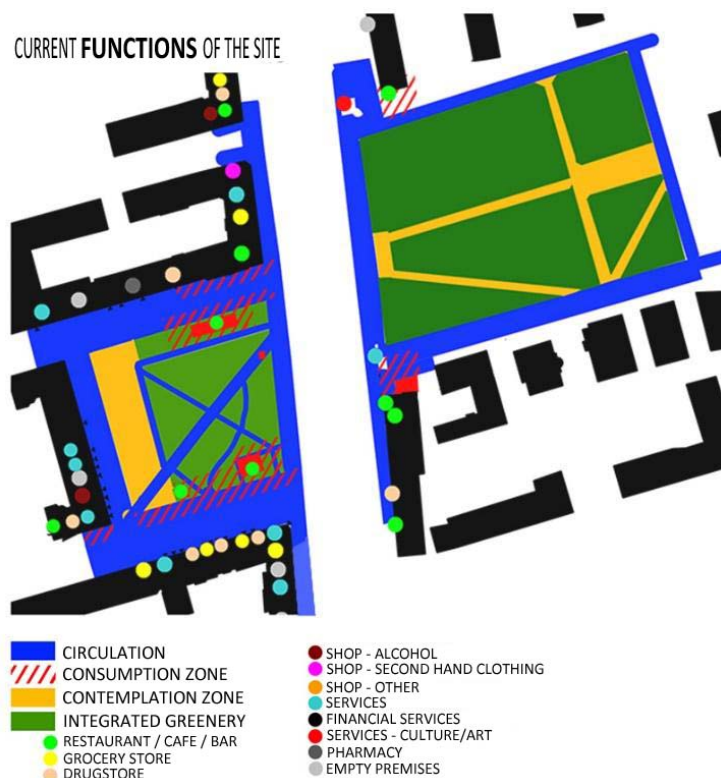
Ad.2. Greenery is a valuable element of the layout, however, an excessively dense placement of treetops causes considerable shading of the area. This has negative effects in the form of the lack of a "meadow" (a multi-functional field of grass) and a poor condition of the lawn.

Ad. 3. The site is rich in gastronomic services of varying standards.

Ad.4. The site gains the character of a local centre out of a "natural development". The abovementioned values influence this. A defined composition of urban interiors builds an image of a public space that has a positive character and this gives the impression of the "closing off" of a space. Similarly, greenery and gastronomic services are conducive to processes of creating centres.

Fig. 3. Functional scheme of the site. Both the urban structure in the form of legible urban interiors, as well as functions, particularly gastronomic ones, as well as a wealth of greenery are conducive to the establishment of a local centre. Source: original work

Ryc. 3. Schemat funkcjonalny terenu. Zarówno struktura urbanistyczna w postaci czytelnych wnętrz miejskich jak i funkcje, w szczególności gastronomiczne, oraz bogata zieleń sprzyjają wytworzeniu się centrum lokalnego. Źródło: opracowanie autora

4. COMPARISON OF ASSESSMENT BY EXPERTS AND ASSESSMENT BY RESIDENTS

The standard procedure during work on an architectural and urban conceptual design for such a site is the analysis of starting materials and an onsite analysis. The team of authors¹ performed the abovementioned analyses with particular focus placed on the public consultations report that had been attached to the competition materials [5, passim]. After scouting the site and performing their own onsite analyses and an in-depth analysis of the material contained in the report, the team performed a comparative analysis, the first part of which contained a listing of the problems that were identified by specialists and residents and that needed to be addressed. The second part was focused on the ideas and postulates that were germinating in the minds of the designers and those reported by residents. The table listing shown below presents an interesting result of the comparison.

Tab. 1. Comparison of the design problems noticed and proposed by specialists and designers. Original work

Noticed by specialists	Problems to solve	Noticed by citizens
●	Social pathologies <i>Patologie społeczne</i>	●
●	Insufficient lighting <i>Niewystarczające oświetlenie</i>	●
●	Improvement of the aesthetics of the place <i>Estetyzacja miejsca</i>	●

¹ Including: mgr. inż. arch. krajobrazu Jan Kocieńewski, mgr. inż. arch., arch. krajobrazu Wojciech Kawalec, dr inż. arch., arch. krajobrazu Miłosz Zieliński.

●	Integration of both urban enclosures (in visual and circulation terms) <i>Integracja obu wewnątrz urbanistycznych (wizualna i komunikacyjna)</i>	●
●	Collision of vehicular and pedestrian traffic <i>Kolizja transportu kołowego i pieszego</i>	●
●	Low quality of gastronomic pavilions <i>Substandardowa jakość pawilonów gastronomicznych</i>	●
●	Visible waste collection sites of the gastronomic points <i>Widoczne pojemniki na odpady w pobliżu obiektów gastronomicznych</i>	●
●	Domination of cars (parking places) <i>Dominacja samochodów i parkingów</i>	●
Noticed by specialists	Ideas to take into account	Noticed by citizens
●	Taking care of the greenery <i>Pielęgnacja zieleni</i>	●
●	Taking care of the lawn <i>Pielęgnacja trawnika</i>	●
●	Correcting the outline of pedestrian pathways <i>Korekta przebiegu ścieżek pieszych</i>	●
●	Adding seats (socialization) <i>Dodanie miejsc do siedzenia (socjalizacja)</i>	●
●	Playground for children and seniors <i>Miejsce do zabawy dla dzieci i seniorów</i>	●
	More flowers and shrubs <i>Więcej kwiatów i krzewów</i>	●
●	Distinction of the place by special dedicated urban furniture <i>Wyróżnienie miejsca poprzez dedykowane meble miejskie</i>	●
	Enabling the organisation of fairs and mini-fairs <i>Umożliwienie organizowania targów i minifestynów</i>	●
	Allowing the organization of fairs of breakfast and vegetable fairs etc. <i>Zezwolenie na organizację targów śniadaniowych, warzywnych etc.</i>	●
●	Outdoor cultural events <i>Plenerowe wydarzenia kulturalne</i>	●
●	A cameral scene <i>Scena kameralna</i>	●
	Common cooking, feasting <i>Wspólne gotowanie i biesiadowanie</i>	●
	Transferring a municipal establishment into the hands of non-governmental organisations <i>Przekazanie jednego z lokali komunalnych na cele organizacji pozarządowych</i>	●

The comparison proves that the assessment of the specialists is the same as the assessment performed by the residents themselves. Furthermore, the initial direction assumptions for the conceptual design turned out to be in line with them as well. The most interesting and - from the perspective of this work - most significant observations are that the residents, apart from identifying similar directions, proposed certain solutions that introduced a completely new light into the discussion. In addition, the public consultations report contained an opinion that it is necessary to activate people, especially young people, to become involved in taking care of their own/common space. **The cited observations directed the design team to change their standard manner of thinking** about the design of an urban public space, which, according to the traditional model, is physically transformed by a designer and handed over to the user for use. Alternatively, and currently more and more often² [12, passim, also: 11, p. 58, also: 7, p. 188], future users express their opinions on the subject of the space that is being subjected to transformation during public consultations. The model proposed by the authors assumes transferring

² This subject is developed further in the author's academic work.

the physically transformed space to the users, but not in a definitive, finished and clearly defined manner. A limiting of the design activity of the authors to the minimum was assumed, including, in this case, the solving of spatial, compositional and infrastructural problems, proposing a system of urban furniture making it possible to freely shape the space depending on current needs and the creation of a framework for the activity of the users themselves.

5. CONCEPT OF THE FUNCTIONALITY OF THE LOCAL CENTRE³

Main assumptions – directions of action

The design assumptions of the conceptual design being discussed are based on four directions of actions performed in two stages:

- the combining of both interiors (an optimal solution in the form of a wide, ground-level pedestrian crossing, between the mouth of Różana Street and the monument to Jan Matejko). This action was proposed in order to not only strengthen the pedestrian link between the square and the park, but also to "tie in" both interiors with a compositional axis.
- improving the quality of plant cover (work including cutting down weakened specimens, as well as those featuring considerable drying, the trimming of treetops, creating a "public garden" - a space for the common planting of and tending to perennials and flowers).
- improving the qualities of eating establishments of varying standards (a small correction of their placement is featured during the second stage, as well as the introduction of pavilions featuring a coherent style).
- stimulating and making use of the potential of the residents - owners of the "local centre" (many of the planned works can be performed at low financial cost and, through using the creativity of the persons involved in the project we can obtain heretofore unknown solutions). The cooperative work of residents on the common space will also result in the strengthening of neighbourly relations and of the residents' identification with the place. It will also indirectly affect cleanness.

The Idea

The design assumes deliberately handing over the initiative to the users of the space. The team of authors concentrated its efforts on identifying the strong and weak sides of the site and the changes that could aid in turning it into a "place"⁴ that is lively and attractive. It was assumed that this will only be possible with the activity of the residents themselves. This is why the conceptual design presents both hard and soft solutions, which are the essence of this concept. The first stage features the prototyping of the space - its evolutionary transformation into a space that is friendlier to users with their own participation (a change of function and programme). The second stage is a reinforcement of the solutions in architectural and landscape forms (a change of form and aesthetics). The conceptual design assumes that the residents should have the ability to freely shape their

³ This conceptual design was awarded third prize in the competition. In the justification, the jury wrote: The work proposed an interesting and attractive system of modular urban furniture, which can be assembled in various ways, giving an individual expression to the space of the Local Centre. The residents themselves can decide on their shape and location. The proposal of dividing the implementation into stages, tied with the manner of managing the Local Centre, is very interesting. The work proposes the establishment of a public organisation called "Residents' Consulate", headquartered in one of the premises on the ground floor of a building located near the so-called "Mała Puławska". Elements of development assigned for implementation in stage I - including the woonerf along a section of Różana Street, the introduction of modular furniture and tending to the greenery, would be implemented with the involvement of residents, using the prototyping formula.

⁴ As featured in the idea of *placemaking*.

centre (recording and freely shaping their space according to current needs as if on a blank piece of paper).

Stage I - prototyping

The conceptual design assumes the establishment of a public organisation under the working name "Residents' Consulate", which would be headquartered in one of the one-storey premises near "Mała Puławska". This place is planned to be a base for local non-governmental organisations, as well as all other residents having an idea for an event or for a different use of the common space of the centre. Management of the "Consulate" would have a community-based, rotating character. The Consulate would be responsible for the organisation and conducting of all events organised within the borders of the centre.

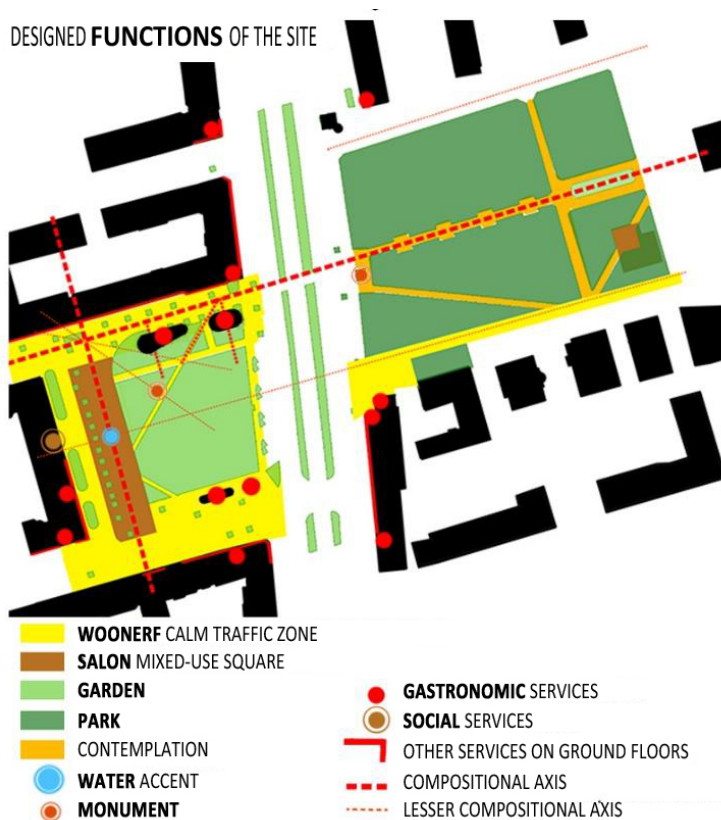

Fig. 4. Functional scheme of the site - scope of specialist/designer interventions. A space prepared in this manner, equipped with a system of modular furniture, is given over to residents to arrange it on their own. Source: original work.

Ryc. 4. Schemat funkcjonalny terenu – zakres interwencji specjalistycznych / projektantów. Tak przygotowana przestrzeń, wyposażona w system modułowych mebli oddana jest mieszkańcom do samodzielnego aranżowania. Źródło: opracowanie autora

The process of the transformation of the area should start with carrying out a common effort to clean up the square, tend to the plants, as well as a reorganisation of traffic conducted in agreement with appropriate municipal organs. The residents, armed with paint cans, paintbrushes and elements of street furniture would gradually change Różana Street into a *woonerf*, which is a calm traffic zone, where priority is given to pedestrian users.

A system of modular, mobile elements, which can be easily used to assemble street furniture or create desired site development, for instance: seating, flowerpots, elements for children to play with, as well as "barricades" for cars, will be helpful in arranging the space.

Fig. 5. Plan of stage I. Most of the efforts are directed at users and their activation. Many of the changes are to be introduced by hand by residents, e.g. painting lines on the street surface and thus defining space for pedestrians and cars, etc. Source: developed by Kawalec W., Kocieniewski J., Zieliński M.

Ryc. 5. Plan I etapu. Większość działań nakierowanych jest w stronę użytkowników i ich aktywizacji. Wiele zmian wprowadzanych jest własnoręcznie przez mieszkańców np. malowanie pasów na jezdni i określanie tym sposobem miejsca dla pieszych i samochodów. etc. Źródło: opracowanie przez Kawalec W., Kocieniewski J., Zieliński M.

Fig. 6. Plan of stage II. Stage II is based on reinforcing the solutions developed earlier and improving the standard by replacing materials, etc. Source: developed by Kawalec W., Kocieniewski J., Zieliński M.

Ryc. 6. Plan II etapu. II etap polega na utrwaleniu wypracowanych wcześniej rozwiązań, i podnoszenie standardu poprzez wymianę materiałów, etc. Źródło: opracowanie Kawalec W., Kocieniewski J., Zieliński M.,

Stage II - reinforcement and improving the standard

Stage II includes actions including substance renewal and the reinforcement of solutions developed during stage I.

It is planned to include, among other things: the replacement of road surfaces with smooth, unchamfered concrete one, establishing a system of small surface runoff retention in the form of a "garden of grasses", replacing temporary pavilions with new ones, with a coherent style.

Fig. 7. Visualisation showing the use of a system of modular street furniture, which creates the possibility of recreation in any configuration of space so that they can be an answer to current needs, e.g. be the site of a farmer's market, a common feast, a children's playground, etc. Source: developed by Kawalec W., Kocieniewski J., Zieliński M.

Ryc. 7. Wizualizacja ukazująca wykorzystanie systemu modułowych mebli miejskich, które stwarzają możliwość kreacji dowolnej konfiguracji przestrzeni tak by odpowiadała na aktualne potrzeby np. była miejscem dla targowiska, wspólnej biesiady, zabaw dziecięcych, itd. Źródło: opr. Kawalec W., Kocieniewski J., Zieliński M.,

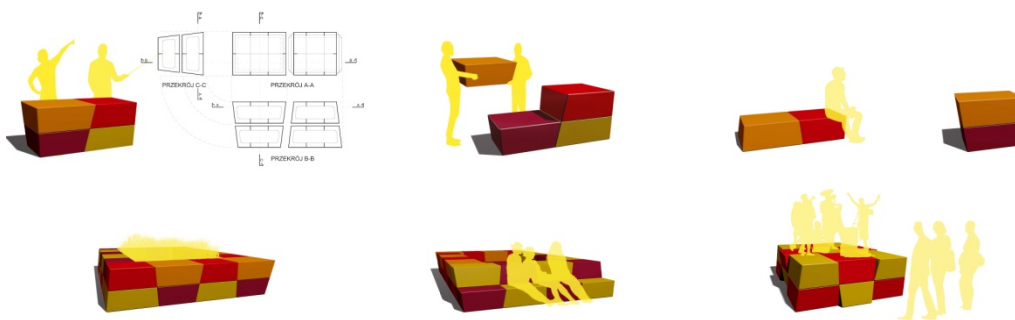

Fig. 8. Modular element set for shaping various types of street furniture. Source: developed by Kawalec W., Kocieniewski J., Zieliński M.

Ryc. 8. Zestaw modułowy do kształtowania różnych typów mebli miejskich. Źródło: opracowanie Kawalec W., Kocieniewski J., Zieliński M.

6. CONCLUSIONS

The conceptual design that has been presented shows a model of an innovative approach to public participation, understood not as participation in design work, but involvement in the creation and transformation of a common public space. During stage I, the authors focused their attention on tasks that would activate the residents to "notice" their space and "care" for it. These tasks are meant to reinforce the identification of residents with the space. A reinforcement of developed solutions will take place during successive stages, e.g. a new circulation layout. An enormous part of the site was assigned as a place for free arrangement depending on the current needs of residents. Thus, users become the permanent participants of the process of the transformation of their place.

Second, the work proves that a public consultation report should not be underestimated by designers. As it has been shown, reading a similar document can be helpful in searching for solutions, inspirations and building an idea around which an architectural and urban design will be developed.

The aesthetisation of the space itself, the introduction of new street furniture and planting greenery will not make a site a local centre. It will not happen because a centre is created by people and events (those that are created by them/with them) rather than by even the most attractive architectural development of that space.

WYKORZYSTANIE WYNIKÓW KONSULTACJI SPOŁECZNYCH W PROJEKTOWANIU MIESKIEJ PRZESTRZENI PUBLICZNEJ – STUDIUM PRZYPADKU Z WARSZAWY

1. WPROWADZENIE – PROBLEMATYKA

U progu dekady po transformacji polityczno-społecznej, w 1998 roku Krzysztof Lenartowicz sformułował pytanie, w którym zastanawiał się nad tym czy społeczeństwo obywatelskie ma jakąś swoją specyficzną architekturę [6, s. 35]? Dziś u progu trzeciej dekady od przemian ustrojowych w Polsce pytanie to ciągle stymuluje do rozważań, i o ile kwestia charakterystycznej „architektury społeczeństwa obywatelskiego” pozostaje otwarta, to być może uzasadnione jest rozszerzenie tego pytania także o „architekturę krajobrazu społeczeństwa obywatelskiego”. Nie jest celem tej pracy określanie typowych cech dla architektury krajobrazu społeczeństwa obywatelskiego, to temat na osobną dysertację.

Praca ma na celu prezentację autorskiego podejścia projektowego, którego wynikiem jest projekt architektoniczno-urbanistyczny o silnym odchyleniu krajobrazowym i społecznym, charakteryzujący się twórczym wykorzystaniem wyników publicznych konsultacji, a w efekcie którego mogłyby powstać przestrzeń o wartościach bliskich ideom:

- „Formy Otwartej” Oskara Hansena, a więc przestrzeń podatna na zmiany i oddająca pole działania użytkownikom, taka, której użytkownik jest jednocześnie częścią jak i współtwórcą, dopełnieniem [1, *passim*, także 13, s.127-140].
- *placemakingu* czyli kształtowania przestrzeni publicznej, która zakłada aktywowanie lokalnych społeczności, angażowanie mieszkańców do tworzenia wspólnych miejsc, kreowanie więzi sąsiedzkich. Przestrzeń publiczna ma ulegać ciągłemu rozwojowi, dostosowując się do zmiennych potrzeb i możliwości. [4, s. 41-85]
- „wspólnotowości” czyli poczucia przynależności do pewnej grupy i odpowiedzialności za dobro wspólne określonej wspólnoty, w szczególności terytorialnej. Wspólnota rozumiana jako społeczność lokalna wpisuje się w nurt społeczeństwa obywatelskiego [3, s.19],

i w reszcie:

- „obywatelskości”, która objawia się w postawach przejawiających się świadomym i pełnym udziałem w życiu społeczeństwa, decyzjach podejmowanych na różnych szczeblach a także uszanowaniem dla wartości takich jak kooperacja, solidarność, dobro wspólne [9, s.105]. Przestrzeń nacechowana wartościami „obywatelskości” z zasady powinna stwarzać poczucie obszaru umożliwiającego, ułatwiającego bądź stymulującego do działania na rzecz życia społecznego na różnych jego szczeblach.

Powyższe idee nie wypełniają w pełnym stopniu katalogu pojęć składających się na wyobrażoną „architekturę krajobrazu społeczeństwa obywatelskiego” bądź z nią skojarzo-

nych. Są jednak dobrym punktem wyjścia do dalszych badań. Dodatkowo stanowią zbieżne punkty z prezentowanym w niniejszej pracy studium przypadku.

W pracy przyjęto dwa założenia:

1. raport z publicznych konsultacji może być znaczącym źródłem wiedzy i wartościową inspiracją dla projektantów przestrzeni publicznej.
2. partycypacja społeczna nie musi być traktowana jako spełnienie obowiązku konsultacyjnego w formie ankiety lub nawet współudziału w projektowaniu. Może stanowić rzeczywistą formę udziału w przekształcaniu wspólnej przestrzeni.

Charakter pracy pozycjonuje ją w okolicach metody *research by design* czyli swego rodzaju eksperymentu projektowego.

Praca swoim zakresem terytorialnym obejmuje obszar warszawskiego skweru S. Broniewskiego „Orszy” wraz z pobliskim parkiem przy Pałacu Szustra, zlokalizowanych w dzielnicy Mokotów.

2. GENEZA

W 2015 roku Oddział Warszawski SARP opracował studium koncepcyjne dotyczące „centrów lokalnych” – idei kształtowania ośrodków o charakterze centrum, lecz nie w rozumieniu metropolitalnym, stołecznym, czy ogólno-miejskim, a właśnie na poziomie lokalnym – centrów aktywności sąsiedzkiej. Interdyscyplinarny zespół specjalistów opracował metodą warsztatową koncepcję tworzenia centrów lokalnych w Warszawie. Zgodnie z nią na definicję centrum lokalnego w skrócie składają się zarówno założenie urbanistyczne (w aspektach przestrzenno-funkcjonalnych), jak i miejsca spotkań – ośrodki koncentracji (w aspektach społecznych). W szczególności centrum lokalne powinno spełniać następujące warunki:

- posiadać charakter przestrzeni publicznej wraz z otaczającymi ją budynkami, w których zlokalizowane są różnorodne funkcje służące zaspokajaniu potrzeb mieszkańców;
- być zróżnicowane pod względem funkcjonalnym – zarówno w lokalach/budynkach, jak i w samej przestrzeni miejskiej występują funkcje handlowe, usługowe, kulturalne, rekreacyjne;
- służyć różnorodnej wymianie: społecznej, gospodarczej, kulturalnej czy intelektualnej;
- służyć wszystkim mieszkańcom – osobom w różnym wieku, o różnych potrzebach i zainteresowaniach;
- wzmacniać więzi społeczne poprzez sprzyjanie spotkaniom mieszkańców, zarówno osób podobnych do siebie, jak i od siebie różnych;
- znajdować się w odległości 5-10 minut spaceru od miejsca zamieszkania dużej grupy mieszkańców,
- wzmacniać tożsamość lokalną – zarówno poprzez kreowanie relacji między ludźmi, jak i wyrazisty charakter miejsca;
- być atrakcyjne pod względem estetycznym, architektonicznym i urbanistycznym;
- być otwarte. [2,s.7-16].

Powyższe kryteria stały się podstawą wyboru potencjalnych lokalizacji centrów lokalnych, a w ślad za tym przygotowano kilka lokalizacji do pilotażowego wprowadzania idei w życie. Przedmiotowy teren stał się tematem konkursu architektoniczno-urbanistycznego, którego rozstrzygnięcie stanowiło podstawę do tworzenia centrum lokalnego przy skwerze S. Broniewskiego „Orszy”.

3. CHARAKTERYSTYKA MIEJSCA

Skwer został ukształtowany w latach 30. XX wieku. Przewidziany jako przestrzeń publiczna. Jego cechami charakterystycznymi są dość regularny, niemal kwadratowy narys, obudowa gęstą zabudową miejską o charakterze kwartałowym z ukształtowanymi pierzejami. Wschodnia pierzeja skweru otwiera się na ulicę Puławską (o dużym natężeniu ruchu kołowego oraz linią tramwajową). Wiele z „aktywnych” ścian w pierzejach zawiera funkcje gastronomiczne.

Po przeciwnej stronie ulicy Puławskiej znajduje się Pałac Szustrów z pozostałościami dawnego założenia parkowego projektu Szymona Bogumiła Zuga, dziś pełniącymi funkcję ogólnodostępnego parku miejskiego o charakterze zabytkowym. [8, s.110-114, także 10, *passim*]

Analiza przedmiotowego terenu wykazała cztery podstawowe wartości miejsca, które ustanowiły fundament założeń projektowych:

1. Wyraźnie ukształtowane wnętrza urbanistyczne
2. Wartościowa szata roślinna
3. Usługi gastronomiczne
4. Naturalny (oddolny) rozwój „lokalnego centrum”

Ad.1. Mankamentem układu jest jednak komunikacyjne odcięcie skweru od parku przez co oba wnętrza stanowią *de facto* osobne byty.

Ad.2. Zieleń jest cennym elementem terenu jednak zbyt gęste zwarcie koron powoduje znaczne zacienienie terenu. Ma to złe skutki w postaci braku „polany” (murawy wielofunkcyjnej) oraz słabej kondycji trawnika.

Ad. 3. Tren jest bogaty w usługi gastronomiczne o różnym standardzie.

Ad.4. Miejsce to zyskuje charakter lokalnego centrum z „naturalnego rozwoju”. Wpływ na to mają powyższe wartości. Zdefiniowana kompozycja wewnątrz urbanistycznych buduje obraz przestrzeni publicznej o charakterze pozytywnym, a to daje poczucie „wymknięcia” przestrzeni. Podobnie zieleń i usługi gastronomiczne sprzyjają procesom centrotwórczym.

4. PORÓWANIE OCENY EKSPERCKIEJ I OCENY MIESZKAŃCÓW

Standardową procedurą podczas pracy nad koncepcją architektoniczno-urbanistyczną dla takiego miejsca jest analiza materiałów wyjściowych oraz analiza miejsca *in situ*. Zespół autorski⁵ dokonał powyższych analiz ze szczególnym pochyleniem się nad dołączonym do materiałów konkursowych raportem z konsultacji społecznych [5, *passim*] Po rozpoznaniu miejsca i własnych analizach *in situ*, oraz po wnikliwej analizie materiału zawartego w raporcie, zespół dokonał analizy porównawczej, w której pierwszej części wyszczególniono rozpoznane przez specjalistów oraz mieszkańców problemy do rozwiązania. W drugiej części skupiono się na ideach i postulatach rodzących się w umysłach projektantów oraz tych zgłaszanych przez mieszkańców. Poniższe zestawienie tabelaryczne prezentuje ciekawy wynik porównania.

Porównanie dowodzi, że ocena ekspertów jest tożsama z oceną dokonaną przez samych mieszkańców. Co więcej, wstępne wytyczne kierunkowe do koncepcji okazały się w wielu punktach również zbieżne. Najciekawszym i jednocześnie dla niniejszej pracy jednym z najistotniejszych spostrzeżeń jest to, iż mieszkańcy poza wskazaniem podobnych kierunków zaproponowali pewne rozwiązania, które wprowadzały do dyskusji całkiem nowe światło. Dodatkowo w raporcie z konsultacji społecznych zawarto opinię, że istnieje po-

⁵ W składzie: mgr. inż. arch. krajobrazu Jan Kocieniowski, mgr. inż. arch., arch. krajobrazu Wojciech Kawalec, dr inż. arch., arch. krajobrazu Miłosz Zieliński.

trzeba aktywizacji ludzi, szczególnie młodych, do wzięcia własnej/wspólnej przestrzeni w opiekę. **Przytoczone spostrzeżenia nakierowały zespół projektowy na zmianę standardowego sposobu myślenia** o projekcie miejskiej przestrzeni publicznej, która według tradycyjnego modelu jest fizycznie przekształcona przez projektanta i oddana użytkownikom do funkcjonowania. Ewentualnie, a obecnie coraz częściej⁶ [12, passim, także: 11, s.58, także: 7, s.188], przyszli użytkownicy wyrażają swoje opinie na temat przekształcania przestrzeni podczas konsultacji społecznych. Zaproponowany przez autorów model zakłada oddanie przyszłym użytkownikom fizycznie przekształconej przestrzeni ale nie w sposób definitywny, skończony i jednoznacznie określony. Założono ograniczenie aktywności projektowej autorów do minimum oznaczającego w tym wypadku rozwiązanie problemów przestrzenno-kompozycyjnych i infrastrukturalnych, zaproponowanie systemu mebli miejskich umożliwiających swobodne kształtowanie przestrzeni w zależności od aktualnych potrzeb oraz utworzenie miejsca „ramy” dla aktywności samych użytkowników.

5. KONCEPCJA FUNKCJONOWANIA CENTRUM LOKALNEGO⁷

Główne założenia – kierunki działań

Założenia projektowe opisywanej koncepcji opierają się na czterech kierunkach działań wykonywanych w dwóch etapach:

- scalenie obu wnętrz (jako optymalne rozwiązanie przewidziano utworzenie szerokiego przejścia dla pieszych, na poziomie terenu, pomiędzy wlotem ul. Różanej a pomnikiem Matejki. Działanie to zaproponowano dla wzmocnienia to nie tylko łączności pieszej pomiędzy skwerem a parkiem, ale także „związania” obu wnętrz osią kompozycyjną.
- podniesienie jakości szaty roślinnej (prace z zakresu wycinki okazów osłabionych i o znacznym posuszu, przycinanie koron drzew, utworzenie „ogrodu społecznego” czyli przestrzeni dla wspólnego sadzenia i pielęgnowania bylin oraz kwiatów.
- podniesienie jakości lokali gastronomicznych o różnych standardach (na drugim etapie zakłada się niewielką korektę lokalizacji oraz utworzenie pawilonów o spójnej stylistyce).
- pobudzenie oraz wykorzystanie potencjału drzemiącego w mieszkańcach – właścicielach „centrum lokalnego” (wiele z zaplanowanych prac można wykonać niewielkimi nakładami finansowymi a korzystając z kreatywności osób zaangażowanych w projekt można uzyskać nieznane dotąd rozwiązania). Współpraca mieszkańców przy wspólnej przestrzeni zaowocuje także wzmocnieniem relacji sąsiedzkich, umocnieniem utożsamiania się z miejscem. Pośrednio wpłynie także na bezpieczeństwo oraz porządek.

Idea

Projekt zakłada świadome oddanie pola do działania użytkownikom przestrzeni. Zespół autorski skoncentrował swoje działania na rozpoznaniu mocnych i słabych stron terenu i takie jego korekty by wspomóc zamianę go w „miejsce”⁸ żywe i atrakcyjne. Założono, że

⁶ Zagadnienie to jest rozwijane w pracy naukowej autora.

⁷ Koncepcja ta uzyskała w konkursie III nagrodę. W uzasadnieniu Jury napisało: *W pracy zaproponowano ciekawy i atrakcyjny system modułowych mebli miejskich, które można zestawiać ze sobą w różnorodny sposób, nadając indywidualny wyraz przestrzeni Centrum Lokalnego. Sami mieszkańcy mogą decydować o ich kształcie i umiejscowieniu. Bardzo interesująca jest propozycja etapowania realizacji, powiązana ze sposobem zarządzania Centrum Lokalnym. W pracy zaproponowano powołanie organizacji społecznej o roboczej nazwie „Konsulat Mieszkańców”, z siedzibą w jednym z lokali w parterze budynku przy tzw. Małej Puławskiej. Elementy zagospodarowania przewidziane do realizacji w 1 etapie – w tym woonerf na odcinku ul. Różanej, wprowadzenie modułowych mebli i pielęgnacja zieleni, powstawałyby z udziałem mieszkańców, w formule prototypowania.*

⁸ W rozumieniu idei placemakingu.

możliwe to będzie jedynie przy aktywności samych mieszkańców. Dlatego koncepcja przedstawia rozwiązania twarde i miękkie. Te pierwsze zapewniają łagodzenie mankamentów terenu i tworzą ramę dla działań miękkich, będących solą niniejszej koncepcji. W pierwszym etapie przewidziano prototypowanie przestrzeni, czyli jej ewolucyjną przemianę w miejsce bardziej przyjazne użytkownikom przy ich samym udziale (zmiana funkcji i programu). Drugi etap jest utrwaleniem rozwiązań w formach architektonicznych i krajobrazowych (zmiana formy i estetyki). Koncepcja zakłada by mieszkańcy mieli możliwość swobodnego kształtowania swojego centrum (jak na pustej karcie zapisywali i swobodnie kształtowali swoją przestrzeń wedle aktualnych potrzeb).

Etap I – prototypowanie

Koncepcja zakłada utworzenie społecznej organizacji o roboczej nazwie „Konsulat Mieszkańców”, której siedziba miałaby się znajdować w jednym z parterowych lokali przy „Małej Puławskiej”. Miejsce to w założeniu ma być bazą lokalnych organizacji pozarządowych oraz wszystkich innych mieszkańców mających pomysł na wydarzenie lub inne wykorzystanie wspólnej przestrzeni centrum. Zarządzanie „Konsulatem” miałoby charakter wspólnotowy, rotacyjny. Konsulat byłby odpowiedzialny za organizację oraz prowadzenie wszelkich wydarzeń organizowanych w granicach centrum.

Proces przemian terenu należy zacząć od przeprowadzenia akcji wspólnego sprzątania skweru, pielęgnacji roślin oraz przeprowadzanego w porozumieniu ze stosownymi organami miejskimi reorganizacji ruchu kołowego. Mieszkańcy wyposażeni w farby, pędzle i elementy małej architektury stopniowo zamieniają ul. Różaną w *woonerf* czyli strefę ruchu uspokojonego, gdzie priorytet mają piesi użytkownicy.

W swobodnym aranżowaniu przestrzeni pomocny będzie system modułarnych mobilnych elementów, z których w łatwy sposób można układać meble miejskie i tworzyć pożądane zagospodarowanie np. siedziska, donice, elementy do dziecięcych zabaw ale także „szykany” dla samochodów na jedni.

Etap II – utrwalanie + podnoszenie standardu

Drugi etap obejmuje działa z zakresu odnowy substancji i utrwalenia rozwiązań wypracowanych podczas pierwszego etapu.

Przewidziano m.in.: wymianę nawierzchni na gładką, bezzazobną betonową, utworzenie systemu małej retencji wody opadowej w postaci „ogrodu traw”, wymianę tymczasowych pawilonów na nowe, o spójnej stylistyce.

6. KONKULUZJE

Przedstawiona koncepcja ukazuje model innowacyjnego podejścia do partycypacji społecznej, rozumianej nie jako współuczestnictwo w projektowaniu lecz współudział w tworzeniu i transformacji wspólnej przestrzeni publicznej. Na pierwszym etapie skupiono się na zadaniach aktywizujących mieszkańców do „zauważenia” swojej przestrzeni i „zadbania” o nią. Zadania te mają na celu wzmocnienie utożsamiania się mieszkańców z przestrzenią. Na kolejnych etapach przewidziano utrwalenie wypracowanych rozwiązań takich jak np. nowy układ komunikacyjny. Ogromną część terenu przewidziano jako miejsce swobodnego aranżowania w zależności od bieżących potrzeb mieszkańców. Tym samym użytkownicy stają się stałymi współuczestnikami procesu przekształcania swojego miejsca.

Po drugie, praca wykazuje, iż raport z konsultacji społecznych nie powinien być niedoceniany przez projektantów. Jak pokazano, lektura podobnego opracowania może być pomocna przy poszukiwaniu rozwiązań, inspiracji i budowaniu idei wokół której powstanie projekt architektoniczno-urbanistyczny.

Sama estetyzacja przestrzeni, wprowadzenie nowych mebli miejskich, zasadzenie zieleni nie uczyni z przestrzeni centrum lokalnego. Nie stanie się to dlatego, że centrum jest bardziej tworzone przez ludzi i wydarzenia (przez nich kreowane/z ich udziałem) niż przez najatrakcyjniejsze nawet zagospodarowanie architektoniczne przestrzeni.

BIBLIOGRAPHY

- [1] Gola J. (red.), *Oskar Hansen Zobaczyć świat*, Warszawa, Zachęta National Arts Gallery, Museum of the Academy of Fine Arts in Warsaw, 2005, p. 271, ISBN 83-89145-70-7.
- [2] Happach M., Sadowy K., (ed.), *Centra Lokalne, Studium koncepcyjne dotyczące centrów lokalnych w Warszawie*, Warszawa, Wydawnictwo OW SARP, 2015, p. 143. ISBN 978-83-942329-2-4.
- [3] Idem R., *Kształtowanie mikrośrodowiska jako miejsca wspólnoty*, Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, Gdańsk, 2013, p.241, ISBN 978-83-7348-442-9.
- [4] *Jak przetworzyć Miejsce, Podręcznik kreowania udanych przestrzeni publicznych*, Fundacja Partnerstwo dla Środowiska, Kraków, 2009, p.138, ISBN 978-83-925189-9-0.
- [5] Kordasiewicz S., Markert K., Ołdak T., *Raport z konsultacji społecznych Centrum Lokalnego przy ul. Puławskiej*, TS., made available by the competition organiser along with starting materials, PDF, as well as <https://konsultacje.um.warszawa.pl/aktualnosci/raport-z-konsultacji-dot-centrum-lokalnego-przy-ul-pulawskiej>, retrieved on 22.11.2017.
- [6] Lenartowicz K., Architektura społeczeństwa obywatelskiego, w: *Zachowanie, Środowisko, Architektura*, iss. 1,1998, Poznań, p.35-44.
- [7] Piłat-Borcuch M., *Design, designer i metamorfozy miejskie Studium socjologiczne*, Oficyna Naukowa, Warszawa, 2017, p.450, ISBN978-83-64363-76-4.
- [8] Różańska A., Parki Warszawy na tle warunków przyrodniczych miasta, w: *Wartości krajobrazu kulturowego Warszawy na tle warunków przyrodniczych miasta*, first edition, Warszawa, Wydawnictwo SGGW 2014, p. 82-174.
- [9] Wnuk-Lipiński E., *Socjologia życia publicznego*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa, 2005, p. 358, ISBN: 978-83-7383-307-4.
- [10] Zakrzewska M., Mokotów. Pałacyk i założenie ogrodowe, w: *Kwartalnik Architektury i Urbanistyki*, vol. VII, iss. 1, Warszawa, 1962, p.45-69.
- [11] Zieliński M., On the creation of a social conceptual design of a public park – notes on a design employing the workshop method based on the case of Reduta Park in Krakow in: *Czasopismo Techniczne*, vol. 10/2017, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków, p. 57-68.
- [12] Zieliński M., Aktywność społeczności lokalnych wobec chaosu przestrzennego w miastach (Activity of local communities to spatial chaos in cities) in: *TEKA Komisji Urbanistyki i Architektury o/PAN w Krakowie*, Vol. XLI/2013, Kraków, p.183-195.
- [13] Zieliński M., Sypek E., Idea Formy Otwartej Oskara Hansena jako podstawa kształtowania obiektów kultury warunkujących rewitalizację przestrzeni, (*The idea of Oskar Hansen's open form as a basis for shaping cultural objects that condition the space revitalisation*) in: *TEKA Komisji Urbanistyki i Architektury o/PAN w Krakowie*, Vol. XLIV/2016, Kraków, p.127-140.

AUTHOR'S NOTE

A graduate of the Faculty of Architecture of the Cracow University of Technology's courses in Landscape Architecture and Architecture and Urban Design. An adjunct at the Institute of Landscape Architecture of the Cracow University of Technology. A member of the Polish Landscape Architects Association and the Landscape Architecture Association. A winner of architecture and landscape design competitions. He develops his interests in topics of broadly understood creation in public spaces, the cultural bases for the shaping of the landscape and the landscape architecture of cities.

Contact | Kontakt: mzielski@pk.edu